

Кіровоградська обласна бібліотека для дітей ім. А.П.Гайдара

Відділ у справах розвитку дитячих бібліотек і маркетингу

**«Дитяча бібліотека –
інформаційно-культурний центр з прав дитини»:**

з досвіду роботи бібліотек області за обласною акцією

2005 рік

Матеріал підготувала

О.Котова, провідний методист

Дитинство – найважливіший період у житті людини. Саме в цей час вона формується фізично, психічно, інтелектуально, набуваючи всіх необхідних знань, умінь і навичок. Вислів “Діти – наше майбутнє” не просто красива фраза. Доля будь-якої спільноти, нації, держави залежить від того, якою буде “якість” людей, котрі населятимуть її. Інвестиції, зроблені у дитинство, ніколи не стануть збитковими – вони повернуться суспільству сторицею. Саме тому, міжнародне співтовариство вже кілька десятиліть працює над тим, щоб створити дітям усього світу найкращі умови життя і всебічного повноцінного розвитку. Наслідком цієї праці став ряд міжнародних документів, що стосуються прав дитини і забезпечення виживання, захисту, розвитку дітей.

У нашій області з **17 травня по 17 червня 2004 року** проводилась започаткована управлінням культури обласної державної адміністрації та обласною бібліотекою для дітей ім. А.П.Гайдара **обласна акція “Дитяча бібліотека – інформаційно-культурний центр з прав дитини”**, яка присвячена відзначенню 15-ої річниці укладання Конвенції ООН про права дитини, Міжнародному Дню захисту дітей та Рокові сім’ї в Україні. У рамках цієї акції районні (міські) бібліотеки для дітей області спільно з установами, що опікуються правами дітей, провели ряд заходів, які допомогли юним громадянам усвідомити глибинний зміст та суть їхніх прав; сформували навички правомірної поведінки, навчили підлітків діяти в різноманітних життєвих ситуаціях у відповідності з нормами права, сприяли вихованню у дітей непримиренності до протиправної поведінки.

До програми акції працівники бібліотек для дітей області включили як традиційні так і не традиційні форми бібліотечної роботи, зокрема, презентації виставок правової літератури, різноманітні ігрові програми, інформаційні години, засідання бібліотечних клубів, Дні права, зустрічі з юристами, лікарями, правоохоронцями.

Працюючи у тісній координації з відділами у справах сім’ї та молоді, центрами соціальних служб для молоді, навчальними закладами, просвітницькими організаціями та медичними закладами, бібліотеки для дітей області спрямовували свою діяльність на формування правової культури та моральних засад суспільства, утвердження здорового способу життя серед юних користувачів.

Відкриття акції відбулось 17 травня в обласній бібліотеці для дітей ім. А.П.Гайдара з презентації книжкової виставки “Знай свої права, дитино”. Під час акції, різноманітні книжково-ілюстративні виставки, огляди та презентації правознавчої літератури на теми: “Знай свої права, дитино”, “Правовий статус дитини в літературних творах”, “Права дитини – права на майбутнє”, “Знаючи про права, пам’ятай про обов’язки” були проведені в усіх бібліотеках області.

Використовуючи такий відомий вид бібліотечної роботи, як книжкова виставка, бібліотекарі намагалися знайти щось нове. Наприклад, у Новоукраїнському районі бібліотекарі звернулись до виставки-протесту “Не порушуйте наші права!”, що була підготовлена для наймолодших користувачів. На виставці демонструвалися статті з Конвенції ООН про права дитини і були підібрані уривки з казок, які відповідали тій або іншій статті. Для користувачів підліткового віку, у тій же бібліотеці, оформлено виставку-застереження “Межу закону не переступи!”. Її мета формулювалась у зверненнях до читачів, які одночасно виконували функцію розділів. У місті Світловодську протягом усієї акції для дітей середнього та старшого шкільного віку працювала виставка-відвертість “Ти і твоє майбутнє”.

Спільно з обласним управлінням юстиції, обласною державною телерадіокомпанією на базі обласної бібліотеки для дітей ім. А.П.Гайдара для користувачів молодшого шкільного віку організовано телевізійний клуб “Великі права маленької людини”. В рамках обласної акції пройшло чергове засідання клубу на тему: “Мандруємо дорогами країни “Правознавства”. Спільно з членами літературно-ігрової студії “Дивосвіт книги”, що діє при обласній бібліотеці для дітей ім. А.П.Гайдара, школярі шукали вихід із складних життєвих ситуацій, коли порушуються їхні права. Це особливо актуально на початку літніх канікул, коли діти більшість вільного часу проводять без догляду дорослих.

Зацікавлення у дітей молодшого шкільного віку викликали заходи з ігровими моментами. Саме тому однією з форм роботи з наймолодшими користувачами під час обласної акції стали уроки та ігри-подорожі під назвою “Я і мої права”, “З героями казок – по статтях Конвенції ООН про права дитини”, “Мандруємо дорогами країни Правознавство”. Відвідуючи такі заходи, діти у невимушеній обстановці знайомилися з Конвенцією ООН про права дитини, а закріпити свої знання могли відповідаючи на запитання Казкової правознавчої лотереї. При цьому вони допомагали Колобку, Буратіно, Бридкому каченяті вибратися із складних ситуацій, а також з’ясували, які права були порушені проти Дюймовочки, Білосніжки, Русалоньки, Зайчика та інших героїв літературних творів. Такі заходи були проведені працівниками Новоукраїнської районної бібліотеки для дітей, у бібліотеках міста Світловодська та Кіровограда, Ульнівського та Новоархангельського районів. В Онуфріївській бібліотеці для дітей було проведено рольові ігри на теми: “Твоє життя – твій вибір” та “А як вчинив би ти?”.

Кожен захід, що проводився під час обласної акції “Дитяча бібліотека – інформаційно-культурний центр з прав дитини” мав за мету ознайомити дітей з окремими положеннями Конвенції ООН про права дитини, виховати в них

важливість сумлінного ставлення до своїх обов'язків, що особливо актуально серед користувачів середнього та старшого шкільного віку. Адже це той вік, коли права вже добре знають, а про обов'язки забувають. Саме тому заходи для цієї категорії користувачів були більш серйозними.

В багатьох бібліотеках для дітей області до участі в акції були залучені працівники відділів освіти, у справах сім'ї та молоді, працівники з районних та міських управлінь юстиції, працівники правоохоронних та медичних закладів, батьки.

Наприклад, на базі Новгородківської РДБ відбувся ряд заходів, на які були запрошені спеціалісти з установ, що опікуються правами дітей. Допомогу у проведенні засідання правового університету “Згубні пристрасті у нашому житті” надав психолог з РЦССМ, “круглий стіл” на тему: “Крок у безодню” відбувся за участю оперуповноваженого кримінальної міліції у справах неповнолітніх, на інформаційний калейдоскоп “Я – громадянин України” запросили головного спеціаліста юстиції, лекцію “Конвенція ООН про права дитини” для користувачів старшого шкільного віку провів начальник служби у справах неповнолітніх, у проведенні інформаційно-правової години “Відповідальність неповнолітніх” бібліотекарям допоміг помічник прокурора.

Бібліотекарі Ульянівського району запросили на зустріч з дітьми юриста, в Устинівській районній бібліотеці для дітей з підлітками спілкувався начальник районного управління юстиції, у Вільшанці відбулась зустріч з оперуповноваженим кримінальної міліції та представником комісаріату на тему: “Військовий обов'язок, як я його розумію?”.

Цікавий досвід спільної роботи з іншими установами у працівників Кіровоградської районної бібліотеки для дорослих і дітей. Вони спільно з районним центром соціальних служб для молоді з 17 по 24 травня провели семінар для старшокласників “Молода сім'я – відповідальне батьківство”. Протягом тижня в читальному залі бібліотеки учні мали можливість поспілкуватись з юристом, лікарем-гінекологом, лікарем-педіатром, директором районного центру соціальних служб для молоді, працівниками бібліотеки.

З метою підвищення рівня загально-правової культури та профілактичної роботи щодо запобігання негативних явищ неповнолітніх при центральній дитячій бібліотеці ім. Ю.Гагаріна у м. Олександрія діє клуб “Ти і Закон”. В рамках засідань цього клубу організовується багато цікавих і корисних заходів для тих, хто хоче дізнатися про свої права, про те, як стати гідною і вихованою людиною, пізнати, що таке духовна чистота і велика сила добра. З 17 по 21 травня в рамках тижня правових знань “Кожна дитина має право...” користувачі бібліотеки прослухали лекцію волонтерів з Індустріального технікуму на тему: “Кримінальна відповідальність неповнолітніх”, взяли участь у грі брейн-ринг “Кращий правознавець” та ігровій програмі з елементами лялькової вистави “Казкова правознавча лотерея”, а також познайомилися з Інтернет-ресурсами “Діти і право”.

Відвідуючи подібні заходи юнаки та дівчата мали гарну можливість отримати інформацію “з перших вуст”. Це були і кваліфіковані консультації

фахівців, і застереження від невірних кроків, а також поради, як поводитися в тій чи іншій життєвій ситуації.

В рамках роботи бібліотечних клубів та об'єднань за інтересами під час обласної акції було проведено ряд засідань правової тематики.

Користувачі обласної бібліотеки для дітей ім. А.П.Гайдара на черговому засіданні правового лекторію “Іменем закону” мали можливість поспілкуватися з лікарем-фтизіатром, завітавши на диспут “Шкідливі звички чи життя в своє задоволення”. Клуби “Родинна світлиця” (обласна бібліотека для дітей ім. А.П.Гайдара) та “Світ родини” (Олександрійська ЦРБ) запросили до бібліотеки не лише юних громадян, а і їхніх батьків, яких працівники бібліотеки познайомили із Законами України про охорону дитинства.

Змістовним під час акції було засідання клубу сімейного спілкування “Затишок” при Добровеличківській РДБ на тему: “Знаючи права – пам'ятай обов'язки”.

Тема виховання в родині є дуже актуальною на сьогоднішній день. Адже не секрет, що сучасна сім'я багато в чому відрізняється від родин ще недалекого минулого, вона разом із суспільством переживає період серйозних змін. Саме тому бібліотекарі намагалися залучити до участі в обласній акції “Дитяча бібліотека – інформаційно-культурний центр з прав дитини” якомога більше батьків.

Цікаво пройшли День інформації “Права дитини – права на майбутнє”, День сімейного спілкування “Твої права в родині” та День сім'ї “Батькам про права дитини” в Новоукраїнській РДБ; День інформації “Сучасна родина – проблеми та реалії” – у бібліотеках міста Кіровограда; День сімейного спілкування “Рівний – рівному” – у Добровеличківській РДБ.

Бібліотекарями Кіровоградського району підготовлено папку експрес-консультацій за матеріалами періодики “Батькам про відповідальність за виховання дітей”, рекомендаційні списки літератури на тему: “Право дитини на захист”.

Для того, щоб зацікавити користувачів працівники бібліотеки звернулись до форми радіопередачі. Ефективними були радіопередачі “Сім'я і суспільство”, “Насильство як фактор деструкції особистості підлітка”, “Зловживання щодо дітей”, “Про адміністративну відповідальність батьків за порушення прав дитини”.

Звертаючись до різноманітних форм масової роботи, поряд з традиційними, бібліотекарі використовували також такі, що стимулюють інтерес користувача, сприяють розвитку творчих здібностей.

Так, у Вільшанському районі було проведено Тиждень правових знань “Права людини – твої права”. В програму Тижня було включено годину спілкування “Мир і дружба не дива, або знай свої права”, зустріч з лікарем-наркологом “Час знайти себе”, турнір правознавців, вікторина “Чи знаєш ти свої права?”.

У Новоукраїнській районній бібліотеці для дітей проведено конкурс на кращий малюнок “Мої права”, у якому взяли участь учні всіх шкіл міста. Проявивши свою творчість, діти на папері відобразили свої права на навчання, медичну допомогу, відпочинок, любов та піклування батьків, вільне

висловлювання своїх поглядів, право мати свої ідеї і переконання. Конкурси дитячого малюнка “Права дитини – очима дитини”, “Дитинство – чарівна пора життя”, “Світ моїх прав”, “Сонячний світ у дитячих долонях”, “Дітям світу – сонце, квіти, мир” відбулись в Новгородківському, Петрівському, Голованівському, Світловодському та Олександрівському районах. Спільно з Будинком дитячої творчості працівники Долинської РДБ провели конкурс малюнків про Конвенцію ООН про права дитини.

В обласній бібліотеці для дітей ім. А.П.Гайдара під час акції відбулась презентація виставки малюнків “Податки очима дітей – 2004”, на якій були представлені роботи другого (обласного) етапу Всеукраїнського конкурсу.

У бібліотеках під час акції особлива увага була надана таким категоріям користувачів, як сироти, інваліди, діти з багатодітних сімей, педагогічно занедбані. У Міжнародний день захисту дітей всі бібліотеки для дітей області підготували для них різноманітні свята, серед яких був ряд благодійних.

В обласній бібліотеці для дітей ім. А.П.Гайдара з нагоди цього Дня пройшло традиційне благодійне свято “Чудодійне морозиво”, учасниками якого стали вихованці дитячого будинку “Барвінок” та члени літературно-ігрової студії “Дивосвіт книги”.

У дитинстві нас завжди очікує щось цікаве і нове, дивовижне й чарівне. Для 180 вихованців Пантаївської школи-інтернату таким дивовижним сюрпризом стало театралізоване свято “Світ чарівний, світ чудовий”, яке підготували працівники ЦДБ ім. Ю.Гагаріна.

Діти із затримкою психічного розвитку (школи №4) взяли участь в яскравому літературно-музичному святі “Сяйте усмішки, сонцем зігріті...”, яке провела дитяча бібліотека-філія №3 Олександрійської міської централізованої бібліотечної системи.

З нагоди свята Олександрійською центральною районною бібліотекою разом з районним центром соціальних служб для молоді, районним будинком культури проведено благодійне театралізоване свято для вихованців Новопраської школи-інтернату на тему: “Подорож до країни Забава”.

У ряді бібліотек відбулись різноманітні свята: літературне “Дітям землі усміхається сонечко” (Новоархангельський р-н), музичні “Сяйте усмішки, сонцем зігріті!”, “Миру і щастя всім дітям на світі” (Маловисківський р-н), літературно-музичне “Свято дитинства” (Устинівський р-н), що були проведені спільно з працівниками клубних установ та викладачами музичних шкіл, бесіда та огляд літератури на тему: “Історія святкування Дня захисту дітей”, розважальна програма “Разом з Мальвіною та Буратіном” (Кіровоградський р-н), конкурсно-розважальна програма “Щоб сонцю і квітам всіміхалися діти” (Новгородківський р-н). У м. Світловодську для багатодітних сімей спільно із міським управлінням юстиції та соціальною службою для молоді було проведено інтелектуально-розважальну програму “Сімейний вогник”.

Під час відпочинку дітей влітку бібліотеки намагаються створити для них умови корисного дозвілля, стати місцем, де ніхто не нудьгуватиме під час канікул.

Для працівників Олександрійської центральної районної бібліотеки вже стало доброю традицією проведення масових заходів під час літніх канікул в

оздоровчому таборі “Дружба”. Відділ обслуговування дітей ЦРБ представив на суд юних глядачів лялькову виставу на правову тематику “Подорож в країну Права”.

В таборі відпочинку при Первозванівській ЗОШ (Кіровоградський р-н) працівниками бібліотеки було організовано правову казкову вікторину та бесіди за “круглим столом” на теми: “Правова культура батьків та дітей”, “Захист прав дитини. Конвенція ООН про права дитини”. У Бобринецькому районі було проведено презентацію виставки робіт гуртківців Будинку дитячої творчості “Берег дитинства”, У Петрівському – лялькову виставу “У світі казок і пригод”.

Понад 40 дітей-сиріт, дітей позбавлених батьківського піклування, дітей з малозабезпечених та неповних сімей відпочивають у таборі ЦДЮТ “Зірка” Новоукраїнського району. Для них бібліотекарі підготували цікаві масові заходи: урок громадянськості “Я – громадянин України”, годину спілкування “Я – особистість”, вікторину “Чи обізнаний ти з Конвенцією ООН? ”.

Працівниками ЦДБ ім. Ю.Гагаріна м. Олександрія для учнів молодшого шкільного віку було створено Школу безпеки, в рамках якої проведено цикл ситуаційних бесід-ігор на тему: “Захисти себе сам”, під час яких велась робота по роз’ясненню дітям пріоритетів здорового способу життя, профілактики шкідливих звичок, наркотичної залежності. З цією ж метою було випущено буклет-застереження “Щоб не трапилось біди, обережним будь завжди”, який було розповсюджено серед школярів. В тій же бібліотеці було започатковано новий цикл заходів для дітей, які проходили реабілітаційний період в таборі при дитячій лікарні. Так у червні бібліотекарі відвідали табір з ігровою програмою “Подорож в Казкоград” та ляльковою виставою “Вітамінки і Вірус”.

Ще ряд бібліотек звернули увагу дітей на здоровий спосіб життя. Наприклад, у Новоукраїнському районі відбулась дискусія “Твоє життя – твій вибір” за участю лікаря-нарколога О.Ткачука, для користувачів молодшого шкільного віку проведено урок здоров’я на тему: “Здоров’я дитини – багатство родини”; у м. Світловодську – годину-застереження “Алкоголь – друг чи ворог?”; у м. Кіровограді – дискусію “Наркотики не кайф, а біда”.

Важливим елементом ефективної роботи бібліотеки є система експрес-опитувань з метою виявлення відношення юного покоління до актуальних проблем, їх зацікавленість в правових питаннях держави. Так, напередодні проведення тижня правових знань працівники Олександрійської ЦДБ ім. Ю.Гагаріна провели експрес-опитування для старшокласників “Що я знаю про свої права?”.

За результатами виявилось, що про своє право на освіту знає лише 35% респондентів. Про право на свободу слова, думки, працю, особисте життя знає приблизно 10% опитуваних; 16% указали на часткове уявлення про свої права. Майже 39% респондентів не змогли визначитися і констатували повну необізнаність щодо власних прав. Дані цього опитування стали цінним матеріалом для роздумів, знайшли своє відображення і стали предметом обговорення на заходах Тижня правових знань.

Соціологічні опитування були проведені також у бібліотеках Бобринецького, Добровеличківського, Долинського, Новоукраїнського, Олександрійського, Світловодського районів.

Під час обласної акції “Дитяча бібліотека – інформаційно-культурний центр з прав дитини” проводились заходи не лише для юних користувачів бібліотек, а й для самих бібліотекарів.

На базі обласної бібліотеки для дітей ім. А.П.Гайдара 15 червня 2004 року було проведено обласний семінар-практикум для бібліотекарів відділів обслуговування районних (міських) бібліотек для дітей на тему: “Дитина у світі права”.

У ході проведення семінару-практикуму були розглянуті питання: що дала Конвенція ООН про права дитини підростаючому поколінню, новації правового захисту дітей у світі Цивільного та Сімейного Кодексів України, діти і сплата податків, робота органів державної виконавчої влади щодо соціального захисту неповнолітніх, профілактики правопорушень і злочинності серед них, дитяча бібліотека у контексті формування правової культури дітей і підлітків та інші.

Фахівцями обласної бібліотеки для дітей ім. А.П.Гайдара були надані методичні рекомендації по запровадженню у бібліотеках традиційних та інноваційних форм роботи з правової освіти користувачів; проведено презентацію телевізійного клубу “Великі права маленької людини”, дайджест-гру “Правовий статус дитини в літературних творах”.

Працівники відділу у справах розвитку дитячих бібліотек і маркетингу підготували та розповсюдили серед учасників семінару-практикуму брошуру “Дитина у світі права”, до складу якої увійшли методичні рекомендації щодо проведення масових заходів на правознавчу тематику та інформації стосовно прав дитини в Україні та світі.

У семінарі-практикумі взяли участь заступник начальника обласного управління юстиції Смірнова Т.Ф., начальник служби у справах неповнолітніх облдержадміністрації Погинайко П.М., головний державний податковий інспектор відділу громадських зв’язків та масово-роз’яснювальної роботи ДПА у Кіровоградській області Д’ячковська К.І.

Спілкуючись під час години взаємних порад, усі учасники семінару-практикуму мали можливість закріпити отриману на семінарі інформацію та поділитися з присутніми найкращими напрацюваннями своїх бібліотек: рекламною продукцією, анкетними розробками, порадами щодо роботи клубів та проведення масових заходів правової тематики.

Матеріали, що були розроблені бібліотеками для дітей області зібрані у папці “Рекламна продукція бібліотек для дітей області на правову тематику”. Звернувшись до неї можна познайомитися з буклетом “На порозі дорослого життя”, дайджестом “Бібліотека – за права дитини”, пам’яткою для батьків “Нехай це ніколи не торкнеться Вашої дитини”, що підготували працівники Олександрійської районної бібліотеки. Працівники Олександрійської міської дитячої бібліотеки ім. Ю.Гагаріна запропонували список корисних Інтернет-адрес на тему: “Діти і право”, а також буклети “Щоб не трапилось біди, обережним будь завжди!”, “Скажемо палінню – ні!”. Буклети правової

тематики були випущені у бібліотеках Вільшанського, Кіровоградського, Компаніївського, Новоукраїнського, Петрівського, Устинівського районів. З метою активізації роботи під час акції в більшості бібліотек для дітей області було виготовлено різноманітні запрошення відвідати масові заходи правознавчого плану.

Обласна акція “Дитяча бібліотека - інформаційно-культурний центр з прав дитини” проходила в бібліотеках області протягом місяця. І хоча вона вже завершилась, це не означає, що робота в цьому напрямку зупиниться. Наприклад, працівники Бобринецької бібліотеки для дітей у III кварталі 2004 року на базі РДБ будуть проводити районний семінар для бібліотекарів міських, сільських та шкільних бібліотек “Дитина і право”.

Працівниками Вільшанської районної бібліотеки для дітей на 2004 рік розроблено комплексно-цільову програму “Зростаємо громадянами” для бібліотек району, що обслуговують дитяче населення. Майже всі бібліотеки району активно включилися в роботу за цією програмою.

Проведення обласної акції широко висвітлювалось в засобах масової інформації. Повідомлення про відкриття акції звучало на обласному радіо. Протягом акції ще ряд інформаційних повідомлень лунали на хвилях обласного радіо. Обласна державна телерадіокомпанія в передачі новин “День за днем” транслювала репортажі про окремі масові заходи обласної бібліотеки для дітей ім. А.П.Гайдара. В телепередачі “Великі права маленької людини” було показано ряд сюжетів: чергове засідання правового клубу, обласний семінар-практикум “Дитина у світі права”. З інформацією про цей семінар можна було також познайомитися на сторінках обласної газети “Народне слово” в замітці “На захист прав маленької людини”.

Про цікаве в роботі під час обласної акції розповідають бібліотекарі по радіо та на сторінках місцевих газет: “Щоб сонцю і квітам всміхалися діти”, “Мої права” (Новоукраїнська РДБ), “Свої права треба знати” (Олександрійська ЦРБ), “Про великі права маленької людини”, “Я і моє життя” (Петрівська РДБ).

Сподіваємось, що узагальнений досвід колег збагатить зміст роботи кожної бібліотеки з правового виховання підростаючого покоління, а цей напрямок діяльності і надалі буде розвиватися і поглиблюватися. Адже підвищення рівня правової культури дітей та молоді; подолання підліткової злочинності; популяризація здорового способу життя; приділення максимальної уваги дітям-сиротам, дітям з багатодітних та малозабезпечених сімей, з обмеженими фізичними можливостями є і залишається одним із головних пріоритетів у роботі бібліотек для дітей області.